

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

**PROGRAM
LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCEGO
(PROFIL BIOLOGICZNO-CHEMICZNY)**

JĘZYK ŁACIŃSKI

**dodruk programu
nr OP 32-4120-10/84**

**WARSZAWA 1994
WYDAWNICTWA SZKOLNE I PEDAGOGICZNE**

*Program przygotowany w Instytucie Programów Szkolnych,
zatwierdzony przez ministra oświaty i wychowania w dniu
10 kwietnia 1984 roku, nr OP 23-4120-11/84, do realizacji
od roku szkolnego 1986/87 w klasie I, od roku szkolnego
1987/88 w klasie II, od roku szkolnego 1988/89 w klasie III
i od roku szkolnego 1989/90 w klasie IV.*

ISBN 83-02-03023-6

371.2 (073)

3185/6/c

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
Warszawa 1994
Zam. nr 8192
Dodruk wykonano w:
Zakładzie Poligraficznym „Uniprint”
ul. Kaczeńca 96 Warszawa

CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA

Język łaciński jako jeden z elementów wykształcenia ogólnego odgrywa poważną rolę w nauczaniu i przygotowaniu młodzieży do studiów wyższych i dalszego samokształcenia.

Znajomość języka łacińskiego:

- pozwala lepiej zrozumieć zjawiska języka ojczystego, którego fleksja i składnia ukształtowały się pod wpływem łaciny,
- ułatwia naukę języków nowożytnych, dzięki możliwościom zrozumienia etymologii wielu wyrazów występujących w tych językach,
- budzi wrażliwość językową, pomaga w zwięzłym wypowiedzianiu się przez kształcenie umiejętności analizy językowej opartej na znajomości podstawowych zasad morfologii i składni łacińskiej,
- umożliwia poznanie kultury antycznej stanowiącej trwałą wartość w rozwoju kultury europejskiej, a szczególnie polskiej,
- przyczynia się do gruntowniejszego rozumienia i opanowania terminologii naukowej oraz technicznej opartej w szerokim zakresie na językach klasycznych,
- kształtuje postawę humanistyczną dzięki treściom ideowo-wychowawczym zawartym w tekstach i stwarza wiele okazji do wychowania aktywnych społecznie obywateli - patriotów.

Celem nauczania języka łacińskiego w liceum ogólnokształcącym o profilu biologiczno-chemicznym jest:

- wykształcenie w uczniach takiej umiejętności, która ułatwi im rozumienie i stosowanie terminologii naukowej w zakresie nauk biologiczno-chemicznych, niezbędnej absolwentom tego profilu w dalszych studiach, a następnie w badaniach naukowych wymagających znajomości języka łacińskiego,
- doprowadzenie uczniów do opanowania około 1 200 wyrazów i zwro-

tów łacińskich ze szczególnym uwzględnieniem tematyki tego profilu oraz przyswojenie niezbędnych elementów gramatyki w zakresie umożliwiającym zrozumienie i przekład niezbyt trudnych tekstów łacińskich przy użyciu słownika języka łacińskiego, a także formułowania określeń i krótkich zdań w języku łacińskim,

- wzbogacenie wiedzy uczniów o życiu i kulturze narodów starożytnych, co pozwoli zrozumieć wiele zjawisk w kulturze ojczystej i ogólnoludzkiej,

- wyrobienie sprawności w korzystaniu ze słowników i innych pomocy naukowych /encyklopedie, atlasy, słowniki specjalistyczne/,

- kształtowanie umiejętności kojarzenia poznanych wyrazów łacińskich z pochodzącymi od nich wyrazami spotykanymi w języku polskim i w innych znanych uczniowi.

Nauczanie języka łacińskiego odbywa się w korelacji z innymi przedmiotami, a przede wszystkim z językiem polskim, językami nowożytnymi i przedmiotami kierunkowymi.

TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA

K L A S A I

/ 2 godziny tygodniowo /

1. TEMATYKA

Życie starożytnych Greków i Rzymian. Rodzina, niewolnicy, dom, środowisko naturalne /ogród, pola, łąki, lasy, góry, rzeki, morze, flora i fauna/.

Życie i praca rolników, pasterzy, rybaków, kupców, żołnierzy, żeglarzy i nauczycieli.

Tematyka ta powinna być przedstawiona w tekstach łacińskich, preparowanych lub adaptowanych, sentencjach oraz w czytankach polskich poszerzających wiadomości uczniów na temat życia prywatnego, społecznego oraz państwowego, religii i mitów starożytnych Greków i Rzymian.

2. SŁOWNICTWO

Opanowanie około trzystu wyrazów i zwrotów łacińskich oraz kilkunastu sentencji.

Grupowanie wyrazów etymologicznie pokrewnych.

Grupowanie wyrazów wokół tematów, zwłaszcza w zakresie biologii.

Kojarzenie poznanych wyrazów łacińskich z pochodzącymi od nich wyrazami zarówno języka polskiego, jak i znanych uczniom języków obcych.

Przedrostki i przyrostki rzeczownikowe i przymiotnikowe.

3. FLEKSJA

Rzeczowniki I, II, III, IV, V deklinacji /podstawowe wzory odmian z uwzględnieniem swoistości odmiany dekl. III/.

Przymiotniki I, II, III deklinacji.

Zaimki: osobowe, dzierżawcze, pytające, względny *qui* i wskazu-

jący is.

Przyimki z akuzatiwem i ablatiwem /wybór/¹.

Czasowniki I-IV koniugacji w następujących formach: Indicativus praesentis, imperfecti, futuri I activi i passivi.

Indicativus perfecti activi.

Imperativus praesentis activi.

Infinitivus praesentis activi i passivi.

Czasownik sum i niektóre composita w powyższych formach.

Liczebniki główne i porządkowe od 1-100 /odmiana unus, duo, tres/.

4. SKŁADNIA

Szyk zdania pojedynczego.

Orzeczenie imienne.

Zdanie pojedyncze rozwinięte.

Dopełnienie po przeczeniu.

Ablativus temporis.

Dativus possessivus.

Zdanie przydawkowe, czasowe i warunkowe z orzeczeniem w indikatywie.

UMIEJĘTNOŚCI

Po pierwszym roku nauczania:

- poprawne czytanie tekstu,

¹ Nazwy łacińskie w przypadkach zależnych zostały pod względem fonetycznym, morfologicznym i ortograficznym dostosowane do zasad pisowni języka polskiego na podstawie "Słownika ortograficznego języka polskiego wraz z zasadami pisowni i interpunkcji" pod red. Mieczysława Szymczaka. Warszawa, PWN 1975 /wyd. 1/, s. 130 - 131.

- rozpoznawanie form deklinacyjnych rzeczowników, przymiotników, zaimków,
- rozróżnianie funkcji przypadków i form koniugacyjnych w zdaniu,
- biegłość w tłumaczeniu zdań z orzecznikiem i niektórych zdań podrzędnych,
- dostrzeganie pokrewieństwa między wyrazami języka łacińskiego i języka ojczystego,
- układanie krótkich zdań w języku łacińskim.

Opanowanie:

- około 300 wyrazów zaczerpniętych z przeczytanych tekstów,
- pamięciowe kilkunastu przysłów, zwrotów i sentencji oraz poznanie najważniejszych mitów antycznych.

K L A S A I I

/ 2 godziny tygodniowo /

1. TEMATYKA

Człowiek, zwierzęta, rośliny /budowa, odżywianie, zdrowie, leczenie, środki lecznicze, narzędzia chirurgiczne/.

Preparowane i adaptowane teksty łacińskie oraz zwroty i sentencje zaznajamiające uczniów z kultem Asklepiosa w Grecji i Rzymie i z historią medycyny greckiej i rzymskiej /np. Hipokrates, Celsus, Galen, Vegetius/.

Przykłady prostych recept.

Alfabet grecki.

Czytanki polskie poszerzające wiadomości uczniów na temat nauki, kultury i sztuki antycznej.

2. SŁOWNICTWO

Powiększenie zasobu słów o około 300 nowych wyrazów i zwrotów

z przeczytanych tekstów.

Wyrazy proste i złożone.

Przyimki w roli przedrostków.

Rola i funkcja przedrostków i przyrostków /kontynuacja/.

Grupowanie wyrazów wokół tematów związanych z medycyną i chemią.

Wyrazy łacińskie pochodzenia greckiego związane z tematyką tekstów.

3. FLEKSJA

Rzeczowniki /niektóre nieregularności: odmiana rzeczowników pochodzenia greckiego/.

Gerundium.

Przymiotniki - stopniowanie.

Zaimki: zwrotny, wskazujące, nieokreślone.

Przyimki /kontynuacja/.

Przysłówki - tworzenie i stopniowanie.

Czasowniki czterech koniugacji w następujących formach:

Participium praesentis activi.

Participium perfecti passivi.

Participium futuri passivi.

Indicativus perfecti passivi.

Infinitivus perfecti activi i passivi.

Liczebniki główne i porządkowe do 1000.

4. SKŁADNIA

Podwójny accusativus i nominativus.

Accusativus cum infinitivo.

Nominativus cum infinitivo.

Ablativus comparationis.

Genetivus partitivus.

Składnia nazw miast i rzeczowników domus i rus.

UMIEJĘTNOŚCI

Po drugim roku nauczania:

- poprawne czytanie tekstów i recept,
- rozpoznawanie i właściwy przekład składni Accusativus cum infinitivo i Nominativus cum infinitivo,
- przekład zdania pojedynczego i złożonego,
- rozumienie funkcji czasów,
- przekład krótkiego tekstu lub recepty za pomocą słowniczka,
- .. układanie zwrotów /np. terminów klinicznych oraz krótkich zdań w języku łacińskim/.

Opanowanie:

- około 300 nowych wyrazów występujących w czytankach,
- pamięciowe kilkunastu wybranych zwrotów, przysłów oraz sentencji.

K L A S A I I I

/2 godziny tygodniowo/

1. TEMATYKA

Warunki życia i troska o zdrowie w starożytnym świecie. Teksty adaptowane do wyboru, np. Pliniusz Starszy i Młodszy, Varro, Vitruvius, Vegetius, Cicero, Celsus.

Obraz życia Galów, Germanów i Brytyjczyków /Caesar/. Walki niewolników /Florus/.

Walki Greków w obronie ojczyzny /Nepos/.

Wzory recept /kontynuacja/.

Czytanki polskie obejmujące wiadomości rozszerzające powyższą tematykę oraz przekłady fragmentów pisarzy greckich i rzymskich.

2. SŁOWNICTWO

Powiększenie zasobu słów o około 300 nowych wyrazów i zwrotów

z przeczytanych tekstów.

Grupowanie zwrotów frazeologicznych i wyrazów związanych z tematyką farmaceutyczną i weterynaryjną /nasewnictwo/.

Syntetyzowanie znaczeń i roli przedrostków pochodzenia greckiego.

3.. FLEKSJA

Coniunctivus wszystkich czasów activi i passivi czasowników koniugacji I-IV oraz sum i composita.

Verba deponentia, verba semideponentia, verba anomala i verba defectiva /tylko leksykalnie/.

Uzupełniające wiadomości o systemie koniugacji /pełna tabela/.

4. SKŁADNIA

Ablativus absolutus.

Zdania podrzędne z koniunktywem.

Coniugatio periphrastica passiva.

Coniunctivus w zdaniach głównych - podstawowe znaczenia.

UMIEJĘTNOŚCI

Po trzecim roku nauczania:

Poprawne czytanie tekstów prozaicznych.

Posługiwanie się słownikiem łacińsko-polskim i słownikami specjalistycznymi.

Analiza, objaśnienia językowe i rzeczowe opracowywanych tekstów oraz ich przekład ustny i pisemny w poprawnej polszczyźnie.

Przekład nowego, łatwego tekstu za pomocą słownika.

Układanie zdań w języku łacińskim /kontynuacja/.

Opanowanie:

- około 300 nowych wyrazów,

- pamięciowe kilkunastu zwrotów, przysłów i sentencji.

K L A S A I V

/2 godziny tygodniowo/

1. TEMATYKA

Wybór tekstów z pism autorów starożytnych i późniejszych piszących po łacinie na temat biologii, medycyny, weterynarii, chemii, farmacji, mający na celu utrwalenie i powiększenie specjalistycznego słownictwa.

Zwroty, przysłowia, sentencje dotyczące medycyny.

Zestaw nazewnictwa chemicznego.

Przykłady recept, rozpoznań i opisów chorób.

Nazewnictwo leków /leki stałe, płynne, miękkie, opakowania/.

2. SŁOWNICTWO

Powiększenie zasobu słów o około 300 nowych wyrazów i zwrotów. Terminy chemiczne i farmaceutyczne używane w recepturze i ich skróty.

Życie wyrazów i zmienność ich znaczenia.

3. FLEKSJA

Powtórzenie materiału z lat poprzednich i utrwalenie go.

4. SKŁADNIA

Systematyzowanie i utrwalenie poznanego materiału składniowego.

UMIEJĘTNOŚCI

Po czwartym roku nauczania:

- poprawne czytanie tekstów prozaicznych,
- posługiwanie się słownikiem łacińsko-polskim, słownikami specjalistycznymi oraz poprawne tłumaczenie za ich pomocą oryginalnego, niezbyt trudnego tekstu łacińskiego.
- odczytywanie recept, diagnoz i terminów klinicznych.

Opanowanie:

- około 300 nowych wyrazów,
- pamięciowe kilkunastu przysłów i sentencji dotyczących medycyny oraz podstawowych zwrotów z dziedziny nauk biologicznych, chemicznych i medycznych.

ZAGADNIENIA ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ PROGRAMU
=====

Kurs języka łacińskiego w liceum ogólnokształcącym daje absolwentowi tylko podstawę do kontynuowania nauki zarówno w systemie szkolnym, jak i na drodze samokształcenia. W profilu biologiczno-chemicznym naukę tego języka zaliczono do zajęć nadobowiązkowych.

W procesie nauczania wyróżnia się dwa etapy.

Celem pierwszego jest: opanowanie przez uczniów prostych zasad gramatycznych w zakresie umożliwiającym zrozumienie i przekład niezbyt trudnych tekstów łacińskich przy użyciu słownika oraz zdobycie wiadomości dotyczących kultury antycznej.

Celem drugiego jest: wykształcenie w uczniach takiej umiejętności, która ułatwi im rozumienie i stosowanie terminologii naukowej w zakresie nauk biologiczno-chemicznych, niezbędnej absolwentom tego profilu w dalszych studiach, kształtowanie umiejętności kojarzenia poznanych wyrazów łacińskich z pochodzącymi od nich wyrazami spotykanymi w języku polskim i innych językach oraz pogłębianie tej umiejętności przekładu tekstów za pomocą słownika.

Program zawiera następujące części:

- Cele kształcenia i wychowania.
- Treści kształcenia i wychowania /zarys/.
- Zagadnienia związane z realizacją programu.

1. KONSTRUKCJA PROGRAMU

W części: CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA - ukazuje się, jakie znaczenie dla absolwenta liceum ogólnokształcącego ma znajomość języka łacińskiego.

Uczeń, który na lekcjach języka łacińskiego pozna logiczne podstawy języka, doceni znaczenie związków i precyzji wyrażania myśli, lepiej zrozumie znaczenie słów, które weszły do słownika języka polskiego i języków nowożytnych. Wpływ bowiem łaciny na kształtowanie się języka polskiego nie ustaje do dziś zarówno w leksyce i słowotwórstwie, jak i w składni, frazeologii i stylistyce. Wpływ ten jest także widoczny w terminologii biologiczno-chemicznej. Nazewnictwo leków, terminy chemiczne oraz nazwy taksonomiczne roślin i zwierząt wywodzą się z języków starożytnych.

2. DOBÓR I UKŁAD TREŚCI PROGRAMU

W części: TREŚCI KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA - dział: TEMATYKA,
- uwzględnia podział na czytanki łacińskie i polskie. Łącznie obejmują one wiadomości z życia starożytnych Greków i Rzymian. Ze względu na ukierunkowanie nauki języka w tym profilu wyeksponowano w poszczególnych klasach zasady słowotwórstwa, aby umożliwić uczniom pogłębianie znajomości materiału leksykalnego, dobierając go z punktu widzenia maksymalnej i wielostronnej przydatności poznawanych wyrazów. Materiał gramatyczny został znacznie ograniczony i ułożony według zasady stopniowania trudności.

Dział: UMIEJĘTNOŚCI - określa szczegółowo zakres umiejętności ucznia w poszczególnych klasach.

3. METODY, FORMY I ŚRODKI REALIZACJI

Zarówno swoistość przedmiotu, jak i cele kształcenia i wychowania przyjęte w programie wymagają stosowania przede wszystkim metody tłumaczeniowej. Stosowanie w określonych przypadkach elementów metody bezpośredniej jest również psychologicznie słuszne i przynosi efekty dydaktyczne.

Dla ucznia trudność stanowi każde nowe zdanie. Nauczyciel powinien dołożyć starań, aby wdrażać ucznia do prawidłowej metody pracy nad tłumaczeniem zdania. Rozbiór gramatyczny tekstu zawiera w sobie nie tylko możliwość, ale i konieczność kształtowania aktywności i samodzielnego myślenia.

Przyswajanie słownictwa powinno się odbywać w sposób angażujący myślenie ucznia. Powinien on dostrzegać różnorakie powiązania i zależności między wyrazami, zdawać sobie sprawę z ich pochodzenia i budowy słowotwórczej. Ćwiczenia słowotwórcze powinny tutaj stanowić znaczną część ćwiczeń lekcyjnych. Znajomość bowiem zasad słowotwórstwa łacińskiego, funkcji i znaczenia rdzenia, przedrostków i przyrostków uwydatnia i wzbogaca operatywność w posługiwaniu się poznanymi wyrazami. Słownictwo należy utrzymywać w zwrotach lub w postaci prostych zdań. Wskazane byłoby stosować syntetyczne ujmowanie zagadnień gramatycznych. Stanowi ono istotny środek pomocniczy w nauce języka. Także komentarz gramatyczny przyczynia się do podniesienia efektywności nauczania.

W zespole każdej klasy znajdują się uczniowie o rozmaitych typach osobowości, różniący się między sobą wieloma cechami. Uwzględniając te zjawiska, należy stosować jak najszerszej ro-

zumiane metody aktywne - metoda sokratyczna, indukcja z dedukcją. Od nauczyciela wymaga się ustawicznego śledzenia efektywności stosowanych przez niego metod i form pracy z uczniem.

